

Overdenking in de dienst voor kerk en wijk, Capelle-Schollevaar, 30 mei 2010, 16.00 uur

Jaarthema: 'De Tien Geboden in Nederland'

Thema: 'Moet je altijd de waarheid spreken?' n.a.v. het negende gebod

Lezingen: Exodus 20: 16, Mattheüs 18: 15-17 en Efeziërs 4: 25-32

1. De dominee en de kippeveren

Er was eens een dominee, ergens in een mooi dorpje op het platteland. De mensen waren blij met hem, en hij werkte hard. Maar op een dag dook er een verhaal op in het dorp, dat de dominee iets vreselijks had uitgehaald. Al snel dacht iedereen er het zijne van. 'Die dominee moet hier weg,' zei de één. 'Zo iemand wil je toch niet als predikant?' En de ander zei: 'Ik heb het altijd al wel een beetje gedacht. Hij slooft zich niet voor niets zo uit!' 'Ja,' zei weer een ander, 'als ik nu terugkijk, dan opeens ga ik dingen in een ander licht zien.'

En toen gebeurde er in dat dorp iets heel moois. Er was een echtpaar, en dat echtpaar kwam tot inkeer. Ze kregen berouw. Ze gingen naar de dominee, en ze zeiden: 'Dominee, wij komen vragen om vergeving. Wij hebben dat valse gerucht in de wereld gebracht. Het is een leugen. We deden het uit jaloezheid, omdat u zo geliefd bent.'

De dominee bleef vriendelijk, en hij vergaf het echtpaar hun misstap. 'Maar,' zei hij, 'ik heb wel één verzoek. Misschien wilt u voor mij een kip slachten. Wilt u dan de kip kaalplukken en de veren in een tas doen.'

Het echtpaar keek de dominee niet-bergrijpend aan.

'Wilt u dan met die tas door het dorp gaan en overal wat veren uitstrooien: in de straten, op de pleinen, en ook vanaf de grote watertoren?'

Het echtpaar begreep er nu werkelijk niets meer van.

'En dan tenslotte,' zei de dominee, 'wil ik u vragen om opnieuw het dorp rond te gaan en alle veren weer te verzamelen in die tas.'

Toen begon het echtpaar het te begrijpen. 'Dominee, dat kan niet. Veren rondstrooien, dat lukt wel, maar ze allemaal weer verzamelen, dat kan niet. Ze kunnen wel kilometers ver het weiland in gewaaid zijn!'

'Ja,' zei de dominee. 'Dat is zo. Ik ben heel blij dat u gekomen bent, en dat u vergeving gevraagd hebt. Natuurlijk vergeef ik u. Maar de schade die u hebt aangericht, die kan niemand meer goedmaken. Altijd zullen uw woorden blijven rondwaaien, net als die veren. Altijd zullen mensen blijven denken: "Die dominee, daar was toch wat mee?"'

2. Woorden doen méér dan je denkt

Woorden zijn vaak veel belangrijker dan wij denken.

Woorden kunnen opbouwen. Woorden kunnen mensen máken of breken. Wat kan een goed woord je levenslang bijblijven! En wat kan een verkeerd woord, een gemene opmerking je diep in je ziel raken! Juist in een verkiezingscampagne merk je hoe belangrijk woorden zijn.

'U draait en u bent niet eerlijk,' zei Jan-Peter Balkenende tegen Wouter Bos in de campagne van 2006. Was het terechte kritiek? Of was het een valse beschuldiging? Feit is dat deze woorden in de media eindeloos zijn herhaald en een bron van spanning werden tussen CDA en PvdA.

Woorden kunnen een enorme uitwerking hebben.

Waar het om draait in het negende gebod is het recht doen aan je naaste door je woorden. 'Leg over een ander geen vals getuigenis af.' Dat slaat in eerste instantie op de

rechtspraak. De meesten van ons zijn niet zo vaak aanwezig bij een rechtzitting. Hooguit een enkele keer. Maar in Israël werd recht gesproken in de poort, op een plaats waar veel mensen voorbij kwamen. Rechtspraak hoorde bij het leven van alledag. En nu zegt God: 'Wees oprecht in wat je zegt over een ander. Ga zorgvuldig om met zijn of haar reputatie, de goede naam en eer van de ander.'

De vertaling van 1951 zegt: 'Gij zult geen valse getuigenis spreken tégen uw naaste.' Daarin komt nog wat scherper uit, dat God ons verbiedt om onze naaste te benádelen met een verhaal dat niet klopt. Dat kan een heel bewuste leugen zijn, helemaal zorgvuldig uitgedacht, maar het kan ook een snel, oppervlakkig oordeel zijn. 'Mijn nieuwe collega is zo kinderachtig, altijd moet haar bureau op slot.' Ja, maar zou dat misschien een achtergrond hebben? Misschien is ze in haar vorige baan wel bestolen. Of ze heeft in haar leven al andere dingen achter de rug waardoor ze deuken heeft opgelopen.

Roddel, achterklap. Ook dat valt onder dit gebod. Hoe komt het eigenlijk dat roddels vaak zó gretig aftrek vinden? Misschien wel doordat er diep in ons een neiging zit om onszelf te vergelijken met anderen. En als je dan merkt dat die ander dingen fout doet, dan stijgt je zelf weer een beetje in je eigen achting, en in die van anderen (denk je...). . . Roddels kun je ó zo mooi verpakken. 'Ik zeg dit in vertrouwen, want ik wil niet dat iedereen het weet, maar eh.....'

3. De waarheid maakt vrij

'Gij zult geen valse getuigenis spreken tegen uw naaste.'

Een vals getuigenis, dat is een leugen. Liegen kan een manier van leven worden. Een manier waarop je denkt problemen te kunnen oplossen. Een eeuw geleden leefde dr. A.C. Kruyt als zendeling onder de Toradja's op het eiland Sulawesi, of Celebes. Nu is dat Indonesië. Hij schrijft het volgende: 'Als een Toradja de Posso-rivier wil afvaren, roept hij luid dat hij dat morgen zal doen, met de bedoeling de riviergeesten om de tuin te leiden en gevaren die hem van die kant bedreigen, af te weren. Zeg niet van een kind dat het mooie ogen en een lief gezicht heeft, want het is veel beter te beweren dat het varkensogen en hondenhaar heeft. Anders zouden de geesten jaloers kunnen worden en het kind kwaad doen.'

Wij zullen niet bang zijn voor riviergeesten, maar het principe is van alle tijden. Leugen als een manier van denken en leven. 'Als ik dit wil bereiken, dan moet ik dat zeggen.' Eigenlijk helemaal los van de vraag, wat er wáár is. Op die manier werk je met elkaar aan een samenleving van wantrouwen. Dat is een maatschappij waarin we elkaar niet meer vertrouwen op ons woord, maar waar je overall een bewijs voor moet leveren: een bonnetje, een pasje, een sticker. 'Iedereen kan wel wat beweren', zeggen we dan. Er zijn mensen die worden aangenomen voor een bepaalde baan, en later blijkt dat ze niet de juiste diploma's hadden. Laatst nog was er een piloot die al jaren bleek te vliegen zonder het juiste vliegbrevet. En wat gebeurt er dan? Zeggen we dan: 'Wat erg dat zo iemand liegt?' Nou ja, dat zeggen we wel, maar we zeggen vooral: 'Wat erg dat ze dat niet goed gecontroleerd hebben!' Terwijl die controle natuurlijk helemaal niet nodig zou moeten zijn. Een man een man, een woord een woord!

Liegen als een manier van leven. Je loopt altijd een keer tegen de lamp. En tegen de lamp lopen, dat wil niet zeggen

dat je je hoofd stoot tegen een lampenkap, nee, dat betekent dat je uit het donker altijd een keer in het licht komt. Je loopt altijd een keer tegen de lamp! Dan word je leven in het licht gehouden, en dan zak je door de grond, van schaamte, en ellende, en schuldbesef. Leugen en bedrog zijn een strik, waarin je vast komt te zitten. Die piloot, waar ik het net over had, die verklaarde dat hij blij was, dat eindelijk zijn geheim was ontdekt. Natuurlijk, hij krijgt nu een straf, maar de strik van de leugen is verbroken. Hij hoeft zich niet mer in duizend bochten te wringen om zijn leugen vol te houden.

Jezus zegt in Johannes 8: 32 'Wanneer u bij Mijn woord blijft, bent u werkelijk Mijn leerlingen. U zult de waarheid kennen, en de waarheid zal u vrijmaken (bevrijden).'

Leugen knelt, leugen slaat je in de boeien, waarheid maakt vrij. Vandaar ook die oproep van Paulus in Efeziërs 4: 'Leg daarom de leugen af en spreek de waarheid tegen elkaar, want wij zijn elkaars ledematen.' Leugen kun je 'afleggen', dat is een keuze. Waarheid stelt je in de ruimte, ook al is de waarheid soms wel heel pijnlijk en confronterend.

En dat feit, dat de waarheid soms heel pijnlijk is, heel confronterend, dat roept de vraag op: 'Moet je altijd de waarheid spreken?' Momenteel is er een sterke stroming in onze samenleving, die vindt dat je alles moet kunnen zeggen. Er is toch vrijheid van meningsuiting? Dus als je vindt dat iemand een lelijke neus heeft, dan moet je kunnen zeggen: 'Jij hebt een lelijke neus'. En als je vindt dat iemand een lelijke huidskleur heeft, dan moet jij kunnen zeggen: 'Jij hebt een lelijke huidskleur.' En als je hoopt dat iemand snel sterft, dan moet je kunnen zeggen: 'Ik hoop dat je doodvalt.' Vrijheid van meningsuiting!

Hoe zit dat nou? Als je dat nou echt vindt? Moet je altijd de waarheid spreken? Moet je tegen iemand anders zeggen: 'Jij stinkt!' als dat inderdaad zo is? Of als je nou van iemand weet dat hij regelmatig dronken is, en hij wordt gevraagd voor de kerkenraad, moet je dat dan zeggen?

Wat zegt de Bijbel? Nog een keer Efeziërs 4: 'Wees goed voor elkaar en vol medeleven; vergeef elkaar zoals God u in Christus vergeven heeft.' Dat is de goede houding! Jezus was nooit beledigend, maar Hij was wel confronterend. Waarom? Omdat de juiste confrontatie een vorm is van liefde. Als iemand inderdaad een onaangename geur bij zich draagt, en niemand zegt dat ooit, dan kan die persoon daar ook niets aan veranderen. En als een Farizeeër voortleeft in zijn schijnheiligheid, en er is nooit iemand die zegt: 'Waar ben je nou eigenlijk mee bezig?!', dan komt zo iemand nooit tot inkeer, tot berouw.

De waarheid maakt vrij. Alleen komt het er wel op aan, dat de waarheid gezegd wordt uit liefde, om de ander te helpen, ook als die waarheid heel moeilijk is. Zachte heelmeesters maken stinkende wonden. De Here Jezus laat zien hoe het moet, hoe het bedoeld is. Als je ziet dat iemand de fout in gaat, dan ga je éérst naar die ander toe, één of één, en onder vier ogen vraag je aan die ander wat er aan de hand is, hoe het zit. Onder vier ogen confronteer je die ander met zijn of haar daden. Blijft de ander onbereikbaar, onwrikbaar als een blok beton, dan ga je nog een keer, met iemand erbij. Kom je er weer niet doorheen, dan zeg je het tegen de gemeente. Elke keer maak je kring iets groter, maar alléén als dat nodig is! Altijd begin je één op één. Dat is de gouden regel van de kritiek en de confrontatie, die we héél strak moeten leren toepassen. Altijd éérst naar die ander zelf, éérst één of één, eerst met de persoon praten, en niet óver hem of haar. Want alleen

dàn ben je echt uit op het welzijn van de ander. En natuurlijk hoop je dan, en bid je, dat de ander tot inkeer komt. Of misschien zat je zelf wel mis, en kan die ander prima uitleggen wat er is gebeurd.

De waarheid zal je vrijmaken. Zo spreekt God ook naar ons Zijn waarheid. Dat is geen gemakkelijke waarheid. God laat ons zien, in de Bijbel, dat wij zondige mensen zijn, mensen die ons niet houden aan Zijn geboden. Mensen die schuldig staan voor Hem, en het eeuwige leven hebben verspeeld. Maar tegelijkertijd laat God ons zien, dat Hij zoveel van ons houdt, dat Jezus gekomen is om ons te redden, ten koste van Zijn eigen leven. Hij is Zelf Gods waarheid die straalt over ons leven. Als we geloven in Hem, komen we in de vrijheid! Wat zijn we gelukkige mensen, als we tegen de lamp lopen! Als we stuiten op het Licht der wereld, Jezus Christus! Als we knielen voor Hem en alles toegeven wat er fout zit, alle schuld belijden, niet alleen naar hem, maar óók naar de mensen toe, de mensen die het betreft. Dan komen in de vrijheid. De vrijheid die God geeft.

4. De liefde bepaalt, wanneer je wel en wanneer je niet de waarheid moet spreken

Moet je altijd de waarheid spreken? Nee. Niet altijd, en niet op elke manier. Als je een hekel hebt aan mensen met een andere huidskleur, dan moet je dat wel zeggen, maar niet tegen hen zelf, maar tegen God! Zeg het in je gebed, belijd het als zonde. Vraag of God die gevoelens

wegneemt. Laat wat donker is, in het licht komen. En verder: laat alles wat je zegt staan in het teken van de liefde. Vanwege de liefde moet je soms liegen. In de Tweede Wereldoorlog waren er mensen die Joden verborgen. Als dan de Duitsers aan de deur bonkten, en vroegen: 'Zijn hier Joden?' dan was de vraag: 'Wat zeg je dan?' Als je de waarheid spreekt, teken je het doodvonnis van de onderduikers. Als je liegt, kun je ze misschien redden. In de geschiedenis is over deze vraag veel nagedacht. De *noodleugen*.

De Bijbel zelf is er duidelijk over. Als je mensenlevens kunt redden, moet je dat doen, zelfs als je daarvoor moet liegen. Toen het volk Israël slavenarbeid verrichtte in Egypte, gaf de Farao bevel aan twee Israëlitische vroedvrouwen om alle jongetjes die geboren zouden worden te doden. Maar die twee vroedvrouwen, Sifra en Pua, weigerden. Ze kwamen met een noodleugen. 'Wij zijn altijd te laat! Die Israëlitische vrouwen hebben zulke snelle bevallingen!' En wat staat er dan in Exodus 1? 'God zegende het werk van de vroedvrouwen.' Zo zijn er meer voorbeelden in de Bijbel (Jozua 2: 4-5 en 2 Samuël 17: 20). Maar de noodleugen is iets anders dan het *leugentje om bestwil*. Dat is meestal een manier om makkelijk ergens vanaf te komen. En zo'n leugentje brengt je toch ook vaak weer in de strik van de onwaarheid. Hoe dichter je bij God leeft, hoe nauwkeuriger je omgaat met de waarheid. Want God is licht.

Moet je altijd de waarheid spreken? Nee, niet altijd. Maar waarschijnlijk wel veel vaker dan we nu doen. Want ooit zullen we God ontmoeten. Dan komt tóch alles in het licht! Laten we daar niet op wachten, maar nu alles in het licht brengen. In Zijn licht. In dat licht mogen we ook de ander zien. De ander met al z'n fouten, maar ook, net als wijzelf, afhankelijk van Gods genade. Daar, in het licht, in de nabijheid van God, heerst de liefde. En die liefde, die wijst ons de weg, wanneer je moet spreken, en wanneer je moet zwijgen. Moet je altijd de waarheid spreken? Het antwoord op die vraag, is afhankelijk van de liefde. Amen.